

LİSELERDE ÖĞRENCİLERİN DİSİPLİNSİZ DAVRANIŞLARI VE SEBEPLERİ

Yrd.Doç.Dr.Bilal YILDIRIM

Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi

bilal@balikesir.edu.tr

Burcu SEZGİNSOY

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi

burcusezginsoy@yahoo.com

Özet

Okullarda yaşanan ve “problem” olarak ifade edilen davranışlar “disiplin sorunları” olarak ifade edilmektedir. Okullardaki bu disiplin sorunları ve görülme sıklığı öğrenme ve öğretme sürecini etkilemektedir. Bu çalışmanın amacı okullarda yaşanan disiplin sorunlarının kaynaklarının neler olabileceğini saptamak ve okullardaki görülme sıklıklarını belirlemektir. Bu araştırma Balıkesir’de 2003-2004 öğretim yılında merkezde bulunan yedi lisede 242 öğretmen ve 16 yönetici olmak üzere toplam 258 kişi üzerinde anket aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre yönetici ve öğretmenler okullarda görülen öğrenci disiplinsiz davranışlarının oldukça düşük olduğunu düşünmektedirler. Bu disiplinsiz davranışlarının sebepleri olarak da kendi tutum ve davranışlarını görmemektedirler.

Anahtar Kelimeler: Disiplin, Disiplinsiz davranış

Abstract

The behaviors seen in the schools and indicated as “promlem” are expressed as “disciplinary cases (problems). Thees cases in the schools and the rate of occurance affect learning and teaching proses. The aim of this resarch is the determine what the causes of thees disciplinary promlems seen in the schools and the rates of occurances. This research has been done trough questionnaire on 242 teachers, 16 principals totaly 258 people in seven high school in the city center of Balıkesir in the years 2003-2004 education period. According to findings from this research the principals and teacheres think that these undisciplinary behaviours are the lowest rate in the schools and their attitudes and behaviours aren’t causes of these undisciplinary behaviours.

Key Words: Discipline, Undisciğline behaviour.

GİRİŞ

Disiplin en basit şekliyle "eğitim" demektir. Diğer bir deyişle "öğretici, düzenli davranış ve yetkinlik kazandırıcı yetiştirme" demektir. Her aile kendi kültürel düzeyiyle, sınıfsal konumuyla ve ahlaki yapısıyla kendi çocuğunu eğitime konusunda kendi doğrularını ve disiplin anlayışını uygular. Disiplin daha

geniş anlamıyla çocuğun zihinsel, toplumsal ve duygusal gelişimindeki eğitiminde, onun yapıcı özellikler ve özdenetime sahip olabilmesi için oluşturulan bir süreçtir (Özdiç, Bişeng, 2004).

Disiplin kelimesi genel olarak öğrencilerin kontrolsüz davranışlarını kontrol altına almak şeklinde yorumlanmaktadır. Oysa disiplinin, etkili olabilmesi için bundan daha fazlasını ifade edebilmesi gerekmektedir. Humphreys'e göre disiplin başkalarının bireyi kontrol etmesi değil, bireyin kendi kendini kontrol edebilmesidir (Celep, 2000:108-109). Nelson, Lott ve Glenn ise buna pozitif disiplin adını vermişlerdir. Pozitif disiplin, çocukların kendi hareketlerini kontrol edebilmelerine ve problemlerini çözmelerine yardımcı olan bir yönetim tekniğidir (Dinçer, Çağlayan 2004: 1).

Pozitif disiplin için oldukça önemli unsurlar bulunmaktadır. Çocuklara seçenekler sunma, öğrenme için mantıklı sonuçlar kullanma, pozitif yaşam becerileri için gerekli olanları bir araya getirme ve problem çözme becerilerini çocuklara öğretmek bu unsurlardandır. Çocuklara seçim hakkı verilmesi, onların sorumluluk alma duygularını ve özgürlüklerini arttıracaktır. Mantıklı sonuçlar ise karmaşık olmakla beraber oldukça etkilidir. Mantıksal sonuçların kullanımı, çocuklara seçim yapma olanağı verir. Problem çözme becerilerini öğrencilere öğretmek için çocuklara öncelikle problem ortaya çıktığında sakin olmalarını öğretmek ve problem üzerinde odaklanmalarını sağlamak gerekir. Daha sonra çocuklara anlatmak istediklerini anlatma fırsatı vermektir. Son olarak yetişkinler çocukların açıklamalarından problemi tanımlayarak çocukların birbirleriyle uzlaşmalarını sağlamalıdır. Problem çözme teknikleri yoluyla, çocuklar kendi duygularına ve diğerlerinin duygularına değer vermeyi, şiddet olmadan çatışmaları çözümlemeyi öğreneceklerdir (Çağlayan, 2004). Bu tanımlardan yola çıkılarak okullarda varolan disiplin sorunlarının önlenmesi için öncelikle öğrencilerde kendilerini tanıma ve kontrol etme davranışının oluşturulması gerektiğini söylemek mümkündür. Bu durum sadece öğrencilerle sınırlı kalmamalı öğretmenler, aileler, okul yöneticileri, kısaca tüm okul çevresi disiplin sorunlarına kaynaklık eden davranışlarını kontrol edebilmelidir.

Disiplin sorununa kaynaklık eden istenmeyen davranışlar öğretim sürecinin önemli boyutlarda engellenmesine ve aksatılmasına neden olmaktadır. Başar bu davranışları "eğitsel çabayı engelleyen her türlü davranış" olarak tanımlamaktadır (Başar, 1994). Ataman ise okullarda görülen davranış problemlerini sınıf içi uygun olmayan davranışlar ve kötü çalışma becerileri olmak üzere iki boyutta incelemiştir. Sınıftaki öğretim sürecini engelleyen davranışlar sınıf içi uygun olmayan davranışlar, öğrencinin akademik performansını ve öğretmenin öğrencinin akademik alandaki gelişimini engelleyen davranışları kötü çalışma becerileri olarak adlandırmıştır (Ataman, 2000). Sınıf içi ve sınıf dışındaki istenmeyen davranışların okulda sıklıkla görülmesi okulun düzenini bozmakta, diğer öğrencilerin öğretmenlerinden ve öğretim sürecinden yararlanma fırsatlarını ellerinden almaktadır.

Okullardaki istenmeyen davranışların nedenlerine inildiğinde öğretmen, öğrenci, sınıf yapısı, okul ve aileden kaynaklı disiplin sorunları karşımıza çıkmaktadır (Celep, 2000:110-111; Karip, 2002:137-183). Disiplin sorunlarında okulun rolü dört şekilde ortaya konulmuştur. Okul dışı yaşamdan uzak bilgilerin okullarda öğretilmesi, öğrencilerdeki düşünme becerilerinin yeterince öğretilmemesi, öğretmenlerin öğrencilere karşı yanlış yaklaşımları ve okul yönetiminin cezalandırmayı ön planda tutması, okulda istenmeyen davranışların görülmesine neden olmaktadır (Celep, 2000:109-110).

Bunların yanı sıra sınıfın fiziksel yapısının istenilen nitelikte olmaması, öğrenci durumunun uygun olmaması, öğretmen durumunun istenildiği gibi olmaması okullarda yaşanan problemlili davranışların ortaya çıkmasına kaynaklık etmektedir(Celep,2000:109-111;Karip, 2002:137-183).

Tüm bunların dışında personel eksikliği, ilgi çekici olmayan programlar ve öğretme ortamları, öğrencilerin ilgi ve isteklerini dikkate almama, eğitsel faaliyetleri işler hâle getirmeme, zayıf yöneticilik, tutarsız kararlar, zayıf iletişim, anne-babanın yetersiz ve tutarsız katılımı, çalışanların yetersiz bağlılığı, motivasyon düşüklüğü, rehberlik servislerinin işlevsel olmaması, öğretmenlerin hazırlıksız ve plânsız derse girmeleri, öğretmenlerin sınıflarının eğitim önderi olamamaları, öğrencilere bağırma, aşağılama, hakaret ve fiziksel zedeleme, öğrencileri sevmeme, ayrımcılık yapma, gözde öğrenciler yaratma, teşekkür etmeme, aşırı kaygı, edilgenlik, hayır diyememe, kabul edilmez davranışlara karşı çıkmama, derse geç girme, yöneticilerin değişimden nefret etmeleri, öğrenciyi ödüllendirmeme, öğrenciden kapasitenin çok üstünde başarı bekleme, geç öğrenenlere sabırsız davranma, davranışı değil kişiliği odak noktası olarak almak okulda istenmeyen davranışların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Öğretmenler ve okul yönetimine ise istenmeyen davranışları önlemek için öğrencinin kişiliğini değil davranışını odak noktası almalı, iletişimde “ben dili” kullanılmalı, uyulacak kurallar öğrencilerle birlikte belirlenmeli ve yazılı olarak okula asılmalı, bu kurallara öğrencilerin ve öğretmenlerin uymaları sağlanmalı, sınıf onur kurulları kurularak ortaya çıkan disiplin sorunları bu kurullarca çözülmeli, istenmedik davranıştan daha çok, istendik davranışlara iletiler gönderilmeli...v.b. şekilde öneriler getirilmiştir(Cürebal, 2004).

Ültanır ise disiplin sorunlarına kaynaklık eden davranışlara farklı bir boyut getirmiş ve öğretmen beklentileri ile öğrenci beklentilerinin çatışmasını ele almıştır. Ona göre disiplin sorunu okul ve sınıf disiplini olmak üzere iki yönde ele alınmalıdır. Sınıf disiplini için ise “Öğretim hedeflerinin öğrenci beklentileriyle çatışmasının ders işleme yöntemleri üzerindeki etkileri sınıf içerisinde ne tür sorunlar yaratabilir?” sorusuna cevap aramıştır. Ders hedeflerine ve öğrenci beklentilerine ters düşen öğretmen tutumlarının disiplin sorunları yaratabileceği, öğretmen beklentilerinin mesleki tecrübelerle dayanmak zorunda olduğu, bu beklentilerin tecrübeler içinde biçimlendirilebileceği veya tamamen ortadan kaldırılabilirliği sonuçlarına ulaşmıştır(Ültanır,1999:43-50).

Okul yönetimine yansıyan istenmeyen davranışların tespit edildiği araştırmada ise bu davranışlara neden olan dokuz faktör belirlenmiştir. Bunlar öğrencinin kişisel özellikleri, sınıfların kalabalıklığı, ders materyallerinin yeterli düzeyde bulunmayışı, ders programlarının öğrenci düzeylerinin üstünde oluşu, sosyal etkinliklere gereken önemin verilmeyişi, oyun alanları ve kantinin yetersiz oluşu, öğretmenlerin özellikleri ve rehberlik hizmetlerinin etkisidir. Öğrencinin istenmeyen davranışlarını en aza indirmek için ise farklı etkinlikler önerilmiştir.Bunlar; tüm okulu içeren bir davranış yönetim politikası oluşturarak okul davranış standardını ve kültürünü oluşturabilmek,aileyi akademik ve davranış güçlüklerinin aşılması sürecine katmak, ders programları ve öğrenme-öğretme stratejilerini bireysel farklılıkları gözeterek şekilde gözden geçirmek, okul psikologları ve rehber öğretmenlerin sayılarını arttırmak, okul disiplin politikası ile ilgili olarak üniversite ile işbirliği yapmak, öğretmenlere davranış yönetim becerileri kazandırmak, öğretmen ve öğrencilere çatışma yönetim becerisi kazandırmaktır(Türnüklü ve diğerleri,2001:427-433).

Öğrencinin istenmeyen davranışlarını tespit etmek kadar önemli olan bir diğer konu ise bu davranışlarla başa çıkabilmek için kullanılan yöntemlerin belirlenmesidir. Bu sorundan yola çıkılarak İngiltere’de ve Türkiye’deki sınıf öğretmenlerinin istenmeyen davranışlarla başa çıkmada kullandıkları yöntemlerin belirlendiği çalışma gerçekleştirilmiştir. İki aşamadan oluşan bu araştırmada ilk aşama öğretmenlerin kullandıkları yöntemlerin anket sorularıyla belirlenmesini, ikinci aşama ise anketi yanıtlayan öğretmenlerden oluşan küçük bir grup öğretmen, istenmeyen davranışlara tepkilerini incelemek amacıyla sistematik bir gözlem formu kullanılarak gözlenmiştir. Türkiye ve İngiltere’deki sınıflardaki öğretmenler arasında istenmeyen davranışlarla baş etmek için en fazla görülen yöntem “öğrenciye ne yapacağını söyleme” olarak tespit edilmiştir. Teşvik ve ödülde sıklıkla kullanılan yöntemler arasındadır. Türk öğretmenlerinin uygun davranışı geliştirmek için ya da yaramazlığı önlemek için övgü ve teşvik kullanma eğiliminde olduğu görülmektedir. Türkiye’deki sınıflarda ise kuralları hatırlatma oranı İngiltere’deki sınıflardan daha yüksek çıkmıştır. İngiltere deki sınıflarda ise kurallar dönem başında koyulduğu ve öğrencilere açık bir şekilde en baştan bildirildiği için bu yönteme sıklıkla başvurmamışlardır. Öğrencinin yerini değiştirme, uyarma ve teşvik İngiliz öğretmenler arasında en sık tercih edilen bir teknik iken işaretlerin kullanımı, öğrenciye bakma ve bağırma Türkiye’deki sınıflarda daha fazla görülmektedir. Bu da bize İngiliz öğretmenlerin Türk öğretmenlerden daha olumlu yöntemleri kullandıklarını göstermektedir. Bunların dışında her iki öğretmen grubunda da soru sorma, ismini söyleme, öğrenciyle konuşma, eleştirme, ceza verme, dokunma, görmezden gelme, azarlama, mizaha başvurma gibi yöntemler kullanılmaktadır (Atıcı, 2002:9-26).

Okulun disiplin anlayışını gösteren okul kuralları, okuldaki bütün öğrencileri kapsayan ve öğrencilerin uymak zorunda oldukları kurallardır. Okullarda okul ve sınıf kuralları olmak üzere iki ana kural belirlenmektedir. Öğrenciler hem okul kurallarına hem de sınıf kurallarına uymak zorundadırlar. Okul kuralları, sınıf kurallarına göre daha genel kurallardır. Okul kuralları öğrencinin ihtiyaçlarına ve gelişim özelliklerine uygun olmalıdır. Bunun yanı sıra kuralların uygulanış biçimi, koyulan kuralların sayısı ve öğrencinin mantığı ile tutarlı olması kural koyarken dikkat edilmesi gereken özelliklerdendir. Örneğin çok fazla sayıda okul kuralı bulunması öğrenciler üzerinde kural karmaşası doğururken aynı zamanda aşırı kural baskısı altında kalan öğrenci okula gelmemeye ve hatta okulu terk etmeye bile çalışabilir. Okul kurallarının uygulanmadığı okullarda ise öğrenci kendi kurallarına göre hareket eder. Bu yüzden kuralların dengeli bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir (Çelik, 2003:31).

Ök ve diğerlerine göre, derse devam etmeme ya da derse geç gelme, derse hazırlıksız gelme, sınıfta uygun olmayan yer ve zamanda konuşma, arkadaşlarına, kendisine ya da eşyalara zarar verme, derste ders dışı etkinliklerle uğraşma gibi istenmeyen davranışlar, kurallarının belirlenmesi ile ortadan kalkabilir. Kuralları koyarken gözden kaçmaması gereken noktalar vardır. Kurallar ve uygulamaları konusunda, öğretmen ve yöneticiler arasında davranış tutarlılığının olması gerekir. Öğrencilerin özellikleri belirlenip, kurallar ceza şeklinde değil de düzeltme-geliştirme amacıyla konup uygulanırsa istenmeyen davranışlar önlenir. Bunların yanı sıra öğretmenin soğukkanlılığına ve de öğrencilerin sorumluluk düzeylerine dikkat edilmesi gereklidir. Yöneticiler öğrencilerin yaşlarının gerektirdiği küçük yaramazlıklara karşı hoşgörülü olmalı, onları küçük düşürücü davranışlarda bulunmaktan kaçınmalı, onların olumlu

davranışlarını güçlendirmeye çalışan bir anlayışla sevgi, ait olma, güç, özgürlük..v.b. gereksinimlerini karşılayacak bir okul ortamı oluşturabilmelidirler(Ök ve diğerleri,2000:23).

Okullarda görülen istenmeyen davranışların nedenleri ve ortaya çıkma sıklığının anlaşılması öğretim sürecinin etkili bir şekilde oluşturulmasında önemli rol oynamaktadır. Bu bağlamda araştırmanın amacı, liselerde yaşanan disiplin sorunlarının kaynaklarının neler olabileceğini saptamak ve görülme sıklıklarını ortaya çıkarmaktır.

YÖNTEM

Bu araştırmada Balıkesir ili merkez ilçede 7 lisede 16 yönetici ve 242 öğretmene 30 maddeden oluşan likert tipi anket uygulanarak veriler elde edilmiştir. Anket liselerde öğrencilerin disiplinsiz davranışları ve bu davranışların sebepleri olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın evrenini Balıkesir ilinde liselerde görev yapan öğretmenler, örneklemini ise iki Meslek Lisesi, iki Genel Lise, bir Anadolu Lisesi ve bir Fen Lisesinde görev yapan müdür-müdür yardımcıları ile belirlenen okullarda görevli olan öğretmenler oluşturmaktadır. Verilerin çözümlenmesinde SPSS for Windows programından yararlanılmıştır. Araştırmanın geneline ilişkin aritmetik ortalama, görev ve cinsiyet değişkeni için bağımsız gruplar t-testi, branş, okul türü ve kıdem değişkeni için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), farklılıkların hangi gruplar arasında belirlemek üzere Scheffe Testi uygulanmıştır. Veri toplama aracının güvenirlik katsayısı Alpha=.89 olarak bulunmuştur.

Veri toplama aracındaki skala ;

1.00-1.80	Hiçbir zaman
1.81-2.60	Nadiren
2.61-3.40	Bazen
3.41-4.20	Çoğu zaman
4.21-5.00	Her zaman

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmaya 16 yönetici ve 242 öğretmen olmak üzere toplam 258 kişi katılmıştır. Deneklerin 90'ı bayan ve 168'i baydır. Araştırma kapsamında yer alan yönetici ve öğretmenlerin 85'i Fen Bilimleri, 124'ü Sosyal Bilimler ve 49'u Teknik Bilimler branşındadır. Araştırma kapsamındaki deneklerden 45 kişi 1-5 yıl, 43 kişi 6-10 yıl, 52 kişi 11-15 yıl, 86 kişi 16-20 yıl ve 32 kişi 21 yıl ve üstü kıdeme sahiptir.

Tablo-1:Öğrencilerin Disiplinsiz Davranışına İlişkin Tüm Deneklerin Görüşleriyle İlgili Aritmetik Ortalama Ve Standart Sapmalar

Disiplinsiz davranışlar	N=258	$\bar{X}$	Ss
1.Gün boyu okula gelmeme		2.85	.99
2.İzin almadan okul binasını terk etme		2.77	1.04
3.Okulda olmalarına rağmen derslere girmeme		2.15	1.06
4.Okul binası içerisinde sigara içme		2.80	1.17
5.Diğer öğrencilerin sahip oldukları eşyaları izinsiz alma		2.45	1.04
6.Öğretmenlerinin eşyalarına zarar verme		1.76	1.10
7.Okulun demirbaşlarına zarar verme		2.81	1.12
8.İdeolojik gruplara katılma		2.05	1.09
9.Arkadaşları ile okul içerisinde kavga etme		2.70	1.68
10.Her derse düzenli olarak devam etme		3.70	1.05
11.Gruplar halinde okul içerisinde kavga etme		1.95	1.09
12.Gruplar halinde okul dışında kavga etme		2.12	1.07
13.Dersin ve ders dışı faaliyetlerin akışını bozacak davranışlarda bulunma		2.73	1.11
14.Okuldaki kılık kıyafet yönetmeliğine uymama		2.95	1.04
15.Okuldan aldığı materyalleri vermeme veya eksik verme		2.12	1.07
16.Özürsüz olarak törenlere katılmama		2.31	1.06
17.Başkalarının yerine sınava girme		1.44	1.06

Yönetici ve öğretmenler öğrencilerin bazen ($\bar{X}=2.85$) “**Gün boyu okula gelmeme**” davranışında bulunduklarını belirtmektedirler. Bu davranışın bazen düzeyinde de olması tedbir almayı gerektirmektedir.

Öğrencilerin “**İzin almadan okul binasını terk etme**” davranışı ile ilgili öğretmenler ($\bar{X}=2.77$) bazen düzeyinde görüş belirtmişlerdir. Bu durum öğrencilerin kuralı ihlal etmede sakınca görmedikleri düşüncesine yol açmaktadır.

Öğrencilerin “**Okulda olmalarına rağmen derslere girmeme**” davranışını sergilemelerine ilişkin yönetici ve öğretmenler ($\bar{X}=2.15$) düzeyinde görüş belirtmişlerdir. Bu davranışın fazla sık görülmemesi öğrencilerin okula bir şekilde gelmelerini sağlamanın derslere devamlarına yol açacağı düşüncesini desteklemektedir.

Yönetici ve öğretmenler “**Okul binası içerisinde sigara içme**” davranışını öğrencilerin ($\bar{X}=2.80$) bazen yaptıkları görüşünü benimsemektedir.

“**Diğer öğrencilerin sahip oldukları eşyaları izinsiz alma**” davranışının öğrenciler tarafından ($\bar{X}=2.45$) bazen gerçekleştirdikleri düşüncesinin benimsenmesi bu yönde eğitimin önemini ve gereğini ortaya koymaktadır.

Öğrencilerin “**Öğretmenlerinin eşyalarına zarar verme**” davranışını gösterme sıklığına ilişkin görüşlerin ($\bar{X}=1.76$) Nadiren düzeyinde olması endişe verici bir durumun olmamasına karşın önlem alınmasını gerektirmektedir.

“**Okulun demirbaşlarına zarar verme**” davranışına ilişkin bulgunun ($\bar{X}=2.81$) nadiren düzeyinde olması endişe edilecek bir durumun olmadığı düşüncesini oluşturmaktadır.

“İdeolojik gruplara katılma” davranışının ($\bar{X}=2.05$) çok az düzeyinde olması öğrencilerin ders ve diğer etkenlerden ötürü ideolojik düşüncelerden uzak durduklarını göstermektedir.

“Arkadaşları ile okul içerisinde kavga etme” davranışının görülme sıklığına ilişkin görüşlerin ($\bar{X}=2.70$) bazen düzeyinde olması bu konuda önlem alınmasını gerektirmektedir.

“Her derse düzenli olarak devam etme” davranışına ilişkin görüşlerin ($\bar{X}=3.70$) çoğu zaman düzeyinde olması olumlu bir gelişme olarak kabul edilebilir.

“Gruplar halinde okul içerisinde kavga etme” davranışına ilişkin görüşler ($\bar{X}=1.95$) nadiren düzeyinde belirlenmiştir. Az da olsa okulda çete ve benzeri gruplaşmaların varlığını göstermekte ve tedbir alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

“Gruplar halinde okul dışında kavga etme” davranışına ilişkin görüşlerin ($\bar{X}=2.12$) nadiren düzeyinde okul içinde kavga etme düzeyine yakın olması, olumsuz ilişkilerin okul dışında da artarak sürdürüldüğünü göstermektedir.

“Dersin ve ders dışı faaliyetlerin akışını bozacak davranışlarda bulunma” davranışına ilişkin görüşlerin ($\bar{X}=2.73$) bazen düzeyinde olması bu olumsuzluğun önemsenecek düzeyde varlığını ortaya koymaktadır.

“Okuldaki kılık kıyafet yönetmeliğine uymama” davranışına ilişkin görüşler ($\bar{X}=2.95$) bazen düzeyindedir. Bu durum kılık kıyafet düzenlemenin büyük oranda kabul gördüğünü ancak düşünülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

“Okuldan aldığı materyalleri vermeme veya eksik verme” davranışına ilişkin görüşlerin ($\bar{X}=2.12$) nadiren düzeyinde olması pek olumsuz bir durumun olmadığını göstermektedir.

“Özürsüz olarak törenlere katılmama” davranışının görülme sıklığına ilişkin görüşlerin ($\bar{X}=2.31$) nadiren düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Bu konuda endişe verici bir boyutun olmadığını göstermektedir.

“Başkalarının yerine sınava girme” davranışına ilişkin görüşler ($\bar{X}=1.44$) hiçbir zaman düzeyinde olması çok olumlu bir durumdur.

Tablo-2:Öğrencilerin Disiplinsiz Davranışlarının Sebeplerine İlişkin Tüm Deneklerin Görüşleriyle İlgili Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar

Disiplinsiz davranışların sebepleri N=258	$\bar{X}$	ss
1.Öğrencilere kırıcı tavırlar sergilenmesi	2.51	1.19
2.Öğrencilerin “tembel”, “zayıf”, “bilgisiz” olarak sınıflandırılması	2.42	1.17
3.Öğrencinin yaptığı yanlış davranışları ve başarısızlıkları cezalandırılması	2.50	.97
4.Öğrencilerin fiziksel olarak tehdit edilmesi	1.85	1.17
5.Öğrencinin başarısının ödüllendirilmesi	3.41	1.33
6.Öğrencilere kişisel düşüncelerin kabul ettirilmeye çalışılması	1.96	1.16
7.Öğrencilerle olumlu iletişim kuramama	2.59	1.10
8.Derslerin boş geçmesi	2.12	1.02
9.Öğrenciler üzerinde düşük beklenti geliştirilmesi	2.32	1.23
10.Baskıya dayalı sınıf atmosferi oluşturulması	2.16	1.30
11.Öğrencilerin başarılarının ödüllendirilmemesi	2.48	1.27
12. Öğrencilere adaletli davranılmaması	2.32	1.41
13. Problem olan öğrencilerin yok sayılması	2.10	1.23

“Öğrencilere kırıcı tavırlar sergilenmesi” ile ilgili yönetici ve öğretmenlerin görüşlerinin ($\bar{X}=2.51$) nadiren düzeyinde olması okullarda demokratik tutumun yerleşmekte olduğunun bir işareti olarak kabul edilebilir.

“Öğrencilerin tembel, zayıf, bilgisiz olarak sınıflandırılması” davranışına ilişkin görüşlerin ($\bar{X}=2.42$) nadiren düzeyinde belirlenmiş olması, sergilenen olumsuz davranışların sebepleri arasında bu tutumun pek yer almadığını göstermektedir.

“Öğrencinin yaptığı yanlış davranışları ve başarısızlıkları cezalandırılması” tutumunun sergilenmesine ilişkin görüşlerin ($\bar{X}=2.50$) nadiren düzeyinde belirlenmiş olması, öğretmenlerin cezalandırmaya çok az baş vurduklarını göstermektedir. Bu durum olumlu bir sonuç olarak kabul edilmekle birlikte hala cezalandırmanın okullarda varlığını ve tedbir alınması gerektiğini göstermektedir.

“Öğrencilerin fiziksel olarak tehdit edilmesi” davranışının sergilenmesine ilişkin görüşler ($\bar{X}=1.85$) nadiren düzeyindedir. Bu durum bile öğrencilerin okuldaki olumsuz davranışlarının sebepleri arasında tehdidin yer aldığına ilişkin kuşkuları haklı çıkarabilir.

“Öğrencinin başarısının ödüllendirilmesi” tutumuna ilişkin görüşler ($\bar{X}=3.41$) çoğu zaman düzeyindedir. Bu sonuç öğrencilerin olumsuz davranışlarının azalmasını gerektirecek bir durumdur. Buna rağmen olumsuzlukların yaşanmasına ilişkin görüşlerin bulunması bir çelişkiyi çağrıştırmaktadır.

“Öğrencilere kişisel düşüncelerin kabul ettirilmeye çalışılması” tutumuna ilişkin görüşler ($\bar{X}=1.96$) nadiren düzeyinde belirlenmiştir. Bu sonuca göre öğretmen ve yöneticilerin nadiren de olsa kendi görüşlerini empoze etme davranışında bulunduğuyla ilişkin düşüncelerin varlığı düşündürücüdür.

“Öğrencilerle olumlu iletişim kuramama” ile ilgili görüşler ($\bar{X}=2.59$) nadiren düzeyinde belirlenmiştir. Yönetici ve öğretmenlerin iletişimde yeterli olduklarını düşünmeleri olumlu bir sonuçtur. Buna rağmen olumsuz davranışların görüldüğünün düşünülmesi çelişkili bir durumdur. Olumsuzlukların sebeplerinin başka etkenlerde aranması gerektiğini düşündürmektedir.

“**Derslerin boş geçmesi**” durumu ile ilgili görüşler ($\bar{X}=2.12$) nadiren düzeyindedir. Bu sonuç okullarda yeterli öğretmenin bulunduğu ve öğretmenlerin derslerine devamda çok az olumsuz davrandıklarını göstermektedir. Bu bulgular olumsuzlukların sebebinin başka etkenlerde aranması gerektiği düşüncesini desteklemektedir.

“**Öğrenciler üzerinde düşük beklenti geliştirilmesi**” tutumu ile ilgili görüşler ($\bar{X}=2.32$) nadiren düzeyindedir. Bu sonuca göre öğretmenler öğrencileri yeterince motive ettiklerini düşünmektedirler.

“**Baskıya dayalı sınıf atmosferi oluşturulması**” durumu ile ilgili görüşler ($\bar{X}=2.16$) nadiren düzeyinde belirlenmiştir. Bu sonuca göre yönetici ve öğretmenler etkileşimle sınıf atmosferi oluşturduklarını, baskı yapmadıklarını düşünmektedirler.

“**Öğrencilerin başarılarının ödüllendirilmemesi**” tutumu ile ilgili görüşler ($\bar{X}=2.48$) nadiren düzeyinde belirlenmiştir. Bu sonuca göre öğretmenler ve yöneticiler öğrencileri yeterince ödüllendirdiklerini düşünmektedirler.

“**Öğrencilere adaletli davranılmaması**” tutumu ile ilgili görüşler ($\bar{X}=2.32$) nadiren düzeyindedir. Bu sonuç yönetici ve öğretmenlerin öğrencilere adaletli davrandıklarını düşündüklerini göstermektedir.

“**Problem olan öğrencilerin yok sayılması**” tutumu ile ilgili görüşler ($\bar{X}=2.10$) tutumu ile ilgili görüşler nadiren düzeyinde belirlenmiştir. Bu sonuç yönetici ve öğretmenlerin problem olan öğrencilerle ilgilendiklerini düşündüklerini göstermektedir. Buna rağmen bu durumun varlığının kabul edilmesi de düşündürücüdür.

Yönetici ve öğretmenler öğrencilerin problem olan davranışlarının kendi uygulamalarından kaynaklanmadığını düşünmektedirler. Disiplinsiz davranışların görülme sıklığına ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri ile bunların sebeplerine ilişkin görüşler arasında büyük benzerlikler bulunmaktadır. Her iki alanda da yönetici ve öğretmenlerin görüşleri nadiren düzeyinde görülmektedir. Ancak öğrencilerin belirli düzeylerde bir takım disiplinsiz davranışlarının olduğunu kabul etmeleri bu durumun başka boyutlarla da araştırılması gerektiğini göstermektedir. Aynı konu öğrenciler üzerinde de araştırılarak bir karşılaştırma ile daha net sonuçlara ulaşılabilir.

Tablo-3:Görev Değişkenine Göre Öğrencilerin Disiplinsiz Davranışlarına İlişkin t-test Sonuçları

Disiplinsiz davranışlar	Yönetici N=16		Öğretmen N=242		t	p
	$\bar{X}$	ss	$\bar{X}$	Ss		
8.İdeolojik gruplara katılma	1.37	.61	2.09	1.10	2.57	.01
13.Dersin ve ders dışı faaliyetlerin akışını bozacak davranışlarda bulunma	2.06	.99	2.78	1.11	2.51	.01

P< .05, Sd:2/256, t>1.64.

Öğrencilerin disiplinsiz davranışlarına ilişkin yönetici ve öğretmenlerin görüşleri arasında sadece “ideolojik gruplara katılma” ve “ders ve ders dışı etkinliklerin akışını bozacak davranışlarda bulunma” davranışına ilişkin görüş farklılığı vardır. Bu iki konuda yöneticiler öğretmenlere göre daha olumlu düşünmektedir. Yöneticilerin problem davranışlara ilişkin daha olumlu yaklaşımları öğretmenlere göre öğrenciye daha uzak durmalarından kaynaklanabilir.

Yönetici ve öğretmenlerin görüşleri arasında disiplinsiz davranışların sebeplerine ilişkin anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

Tablo-4:Cinsiyet Değişkenine Göre Öğrencilerin Disiplinsiz Davranışlarına İlişkin t-test Sonuçları

Disiplinsiz davranışlar	Bayan N=90		Bay N=168		t	p
	$\bar{X}$	ss	$\bar{X}$	ss		
8.İdeolojik gruplara katılma	2.25	1.08	1.94	1.08	2.21	.02
12.Gruplar halinde okul dışında kavga etme	2.32	1.07	2.01	1.06	2.17	.03
13.Dersin ve ders dışı faaliyetlerin akışını bozacak davranışlarda bulunma	2.93	1.07	2.63	1.12	2.08	.03
14.Okuldaki kılık kıyafet yönetmeliğine uymama	3.20	1.02	2.82	1.03	2.80	.00

P< .05, Sd:2/256, t>1.64.

Öğrencilerin disiplinsiz davranışlarına ilişkin bayanlarla baylar arasında “İdeolojik gruplara katılma”, “Gruplar halinde okul dışında kavga etme”, “Dersin ve ders dışı faaliyetlerin akışını bozacak davranışlarda bulunma” ve “Okuldaki kılık kıyafet yönetmeliğine uymama” davranışlarına ilişkin görüş farklılığı bulunmaktadır. Bayanlar bu konularda daha olumsuz düşünmektedirler. Bu sonuçlar bayanların daha küçük olumsuzluklara karşı erkeklerden daha duyarlı olduklarını ortaya koymaktadır.

Disiplinsiz davranışların sebeplerine ilişkin cinsiyete göre anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

Tablo-5: Branş Değişkenine Göre Yönetici ve Öğretmenlerin Görüşleri ile İlgili Tek Yönlü Varyans (One Way Anova) Analizi ve Scheffe Sonuçları

Disiplinsiz davranışlar	Gruplar Arası		Grup içi		F	p
	K.T.	K.O.	K.T.	K.O.		
1.Gün boyu okula gelmeme	7.63	3.81	246.86	.96	3.94	.02
2.İzin almadan okul binasını terk etme	10.48	5.24	269.02	1.05	4.97	.03
3.Okulda olmalarına rağmen derslere girmeme	7.38	3.69	286.41	1.12	3.28	.03
4.Okul binası içerisinde sigara içme	36.77	18.38	317.53	1.24	14.76	.00
7.Okulun demirbaşlarına zarar verme	8.49	4.24	315.20	1.23	3.43	.03
8.İdeolojik gruplara katılma	7.36	3.68	300.98	1.18	3.12	.04
10.Her derse düzenli olarak devam etme	13.29	6.64	273.90	1.07	6.18	.00
16.Özürsüz olarak törenlere katılmama	7.63	3.81	283.93	1.11	3.42	.03

P< .05, Sd.2/255, F>3.04.

“Gün boyu okula gelmeme” davranışına ilişkin teknik bilimler branşındaki yönetici ve öğretmenlerle ($\bar{X}=3,18$) Sosyal bilimler ($\bar{X}=2,75$) ve fen bilimleri branşındakilerin ($\bar{X}=2,72$) görüşleri arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Teknik bilimler branşındakiler öğrenci devamsızlığının daha yoğun olduğunu düşünmektedir.

“İzin almadan okul binasını terk etme” konusunda teknik bilimler branşındaki yönetici ve öğretmenlerle ($\bar{X}=3,10$) sosyal bilimler ($\bar{X}=2,80$) ve fen bilimleri ($\bar{X}=2,25$) branşındakiler arasında olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre teknik bilimler branşındakiler dersleri terk etme davranışının daha yoğun olduğunu düşünmektedirler.

“Okulda olmalarına rağmen derslere girmeme” davranışına ilişkin teknik bilimler branşındaki yönetici ve öğretmenlerle ($\bar{X}=2,48$) fen bilimleri ($\bar{X}=2,01$) branşındakiler arasında anlamlı görüş farklılığı olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre teknik bilimler branşındakiler daha olumsuz düşünmektedirler.

“Okul binası içerisinde sigara içme” davranışına ilişkin teknik bilimler branşındaki yönetici ve öğretmenlerle ($\bar{X}=3,57$) fen bilimleri branşındakilerin ($\bar{X}=2,52$) görüşleri arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Teknik bilimler branşındakiler öğrencilerin sigara alışkanlığının daha yoğun olduğu görüşündedirler.

“Okulun demirbaşlarına zarar verme” davranışı ile ilgili teknik bilimler branşındaki yönetici ve öğretmenlerle ($\bar{X}=3,18$) sosyal bilimler branşındakilerin ($\bar{X}=2,70$) görüşleri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Teknik bilimler branşındaki yönetici ve öğretmenler öğrencilerin okulun demirbaşlarına zarar verme davranışının daha yoğun olduğu görüşündedirler.

“İdeolojik gruplara katılma” davranışına ilişkin teknik bilimler branşındaki yönetici ve öğretmenlerle ($\bar{X}=2,32$) fen bilimleri branşındakiler ($\bar{X}=1,84$) arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Teknik bilimler branşındakiler ideolojik gruplara katılma davranışını öğrencilerin daha çok sergilediği görüşündedirler.

“Her derse düzenli olarak devam etme” konusunda teknik bilimler branşındakilerle ($\bar{X}=3,24$) sosyal bilimler branşındaki yönetici ve öğretmenler ($\bar{X}=3,84$) ve fen bilimlerindeki görüşleri ($\bar{X}=3,77$) arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre sosyal bilimler branşındakiler teknik bilimler ve fen bilimleri branşındakilere göre daha olumlu düşünmektedirler.

“Özürsüz olarak törenlere katılmama” davranışına ilişkin görüşlerde teknik bilimler branşındaki yönetici ve öğretmenlerle ($\bar{X}=2,63$) sosyal bilimler branşındakiler ($\bar{X}=2,16$) arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Tablo-6: Branş Değişkenine Göre Yönetici ve Öğretmenlerin Görüşleri ile İlgili Tek Yönlü Varyans (One Way Anova) Analizi ve Scheffe Sonuçları

Disiplinsiz davranışların sebepleri	Gruplar Arası		Grup içi		F	p
	K.T.	K.O.	K.T.	K.O.		
2.Öğrencilerin “tembel”, “zayıf”, “bilgisiz” olarak sınıflandırılması	1,64	5,32	346,30	1,35	3,91	,02
5.Öğrencinin başarısının ödüllendirilmesi	12,50	6,25	445,94	1,74	3,57	,02
10.Baskıya dayalı sınıf atmosferi oluşturulması	10,60	5,30	425,23	1,66	3,17	,04

P< .05, Sd.2/245, F>3.04.

“Öğrencilerin tembel, zayıf, bilgisiz olarak sınıflandırılması” davranışına ilişkin teknik bilimler branşındakilerle ($\bar{X}$ =3.10) fen bilimlerindeki ($\bar{X}$ =2.52) arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir.

“Öğrencinin başarısının ödüllendirilmesi” davranışına ilişkin teknik bilimler branşındakilerle ($\bar{X}$ =2.74) fen bilimleri branşındakiler ($\bar{X}$ =2.36) ve sosyal bilimler branşındakiler($\bar{X}$ =2.41) arasında anlamlı görüş farklılığı olduğu belirlenmiştir. ve “Baskıya dayalı sınıf atmosferi oluşturulması” tutumuna ilişkin teknik bilimler branşındakilerle ($\bar{X}$ =3.24) sosyal bilimler branşındakiler($\bar{X}$ =3.84) ve fen bilimleri branşındakiler ($\bar{X}$ =3.84) arasında anlamlı görüş farklılığı olduğu belirlenmiştir. Baskıya dayalı sınıf atmosferi oluşturma ile ilgili teknik bilimler branşındaki yönetici ve öğretmenler bu tutuma daha az yer verildiğini düşünmektedirler.

Tablo-7:Öğrencilerin Disiplinsiz Davranışları ile Disiplinsiz Davranışların Sebeplerine İlişkin Deneklerin Görüşleri Arasındaki İlişki İle İlgili Pearson Correlation Testi Sonuçları

Disiplinsiz davranışlar	Disiplinsiz davranış sebepleri	
	Pearson Correlation(r)	,72
	p	,00
	N	258

Yönetici ve öğretmenlerin, öğrencilerin disiplinsiz davranışlarına ilişkin görüşleri ile bu davranışların sebeplerine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir ilişki ($r=.72$) bulunmuştur. Bu sonuca göre yönetici ve öğretmenlerin öğrencilerin disiplinsiz davranışlarına ilişkin görüşleri ile bu davranışların sebeplerine ilişkin görüşleri arasında bir tutarlılığın varlığından söz etmek mümkündür. Davranışlara ilişkin görüşün olumlu ya da olumsuzluğa yönelmesi, sebeplere ilişkin görüşleri aynı yönde doğru orantılı olarak etkilemektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma sonuçlarına göre liselerde görülen öğrenci disiplinsiz davranışlarının görülme sıklığına ilişkin yönetici ve öğretmenler benzer düşünceleri paylaşmaktadırlar. Liselerde olumsuz davranışların dikkate değer boyutlarda olmadığı görüşü ağırlık kazanmaktadır. Bu durum olumlu bir ortamın olduğunun göstergesidir. Ancak sosyal beğenirlik etkisinin olup olmadığının ayrıca araştırılması önemlidir.

Öğrencilerin disiplinsiz davranışlarına ilişkin yönetici ve öğretmenlerin görüşleri büyük oranda nadiren seçeneğinde yoğunlaşmaktadır. Bunun yanında bu olumsuz davranışların sebeplerine ilişkin görüşler de nadiren seçeneğinde yoğunlaşmaktadır. Olumsuz davranışlara ilişkin görüşlerin kılık kıyafet yönetmeliğine uymama konusunda yoğunlaşması dikkat çekicidir. Okullardaki kılık-kıyafetin tek tip olması ve öğrencilerin ergenlik dönemini yoğun yaşama yaşında olmaları ile bir ilişkisinin olması güçlü ihtimaldir. Bu sebeple tek tip kıyafet uygulamasının yeniden gözden geçirilmesi gereğinin vurgulanmasında yarar vardır.

Bu araştırma aynı ilde farklı okul düzeylerinde ve öğrencilere yönelik olarak yapıldığında daha belirgin sonuçların alınması ve bir karşılaştırma yapılabilmesine imkan tanıyacaktır. Yine bu ve benzeri araştırmanın farklı illerde de yapılması genel durum hakkında daha sağlıklı bilgi ve bulgulara ulaşılması açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Ataman,Ayşegül,(2000), **Sınıf İçinde Karşılaşılan Davranış Problemleri ve Bunlara Karşı Geliştirilen Önlemler:Sınıf Yönetimi**, Editör:Küçükahmet,Leyla.Nobel yayınları,Ankara.
- Atıcı,Meral.(2002), **Öğrenci İstenmeyen Davranışlarıyla Baş Etmede Türk ve İngiliz Öğretmenlerin Kullandıkları Yöntemlerin Karşılaştırılması**,Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi,29. sayı,ss:9-26
- Başar,Hüseyin,(1994), **Sınıf Yönetimi**,Ankara:Pegem Özel Eğitim Hizmetleri Ltd. Şti.
- Celep,Cevat,(2000), **Sınıf Yönetimi ve Disiplin**,Anı Yayıncılık
- Çelik,Vehbi,(2003), **Sınıf Yönetimi**,Ankara:Nobel Yayınları
- Ök, Muharrem ve diğerleri,(2000).**İlköğretimde Öğretmen-Öğrenci Etkileşimine Sınıf Yönetimi Kurallarının Etkisi**, Milli Eğitim Dergisi,sayı:145,ss:20-24
- Öztürk,Bülent,(2002),**Sınıfta İstenmeyen Davranışların Önlenmesi ve Giderilmesi:Sınıf Yönetimi**,Editör:Emin Karip, PegemA Yayıncılık, Ankara
- Türnüklü, Abbas ve diğerleri, (2001).**İlköğretim Okullarında Okul Yönetimine Yansıyan Disiplin Sorunları**, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, Sayı: 27,ss:417-441.
- Ültanır,Gürcan.(1999),**Öğretmen Beklentileri ve Disiplin Sorunları**, Milli Eğitim Dergisi,sayı:141,ss:43-0.

<http://www.egitim.com/egitimciler/0753/0753.3/0753.3.2.pozitifdisiplin.v01.p01.asp>-14.05.2004.

<http://www.ogretmenlersitesi.com/yazi/arsiv/superanne/04.htm>-20.05.04.

<http://yayim.meb.gov.tr/yayimlar/eylul/10.htm>-14.05.2004.